

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

חוקת - תשנ"ט - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : חוקת

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ט.

כלים חד פעמיים וקופסאות שימורים

זאת חקת

כתוב בפרשה "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עלי". ופירש רש"י למה כתב "חקת" - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת? ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקת", גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה". האמת היא שכל התורה כולה "חקת" אפילו "לא תגנוב", ואחרי שאדם מקיים את התורה אז יכול להתבונן בתורה ולהבין חוץ ממצוות פרה אדומה. וכמו שאנו עושים גם אם לא מובן לנו, כך ה' יגאלנו גם אם לא מובן למה אנו זכאים.

באין תורה יפרע עם

ברש"י מובא שאומות העולם ויצר הרע מוניים את ישראל, היום יש גם יהודים בתוכנו שמוניים את ישראל ובגלל זילזול זה יש כאלה המגיעים למעשים גרועים כרצח וכד'. וזה שכתוב: "באין חזון יפרע עם ושומר תורה אשרהו". בלי חינוך של תורה יש פושעים. צריך לקיים "ואהבת לרעך כמוך" כי "אני ה'". במקום לצעוק ולדבר על רצח נוער יש לחנך את המורים. יש לקבוע בבתי ספר דתים וחילונים ללמוד מוסר והלכות. ומאור שבתורה מחזירם למוטב. אם תוך שבוע נרצחים שני תלמידים ע"י חבריהם זה צריך לעורר את כל המחנכים ואת כל העם.

גמר מלאכה

הגמרא במסכת ביצה דף לב עמוד א' כותבת "אין פוחתין את הנר, מפני שהוא עושה כלי". ומהו "פוחתין את הנר"? פירש רש"י: "ליטול אחד מן הביצים של יוצר גושים של חמר, ולתחוב אגרופו לתוכו, לחקוק נר, מפני שעושה כלי". ועל זה מקשים התוס' שזה דבר פשוט שאסור ולפיכך פרשו פרוש אחר. פירוש התוס': "נראה לפרש דאין פוחתין את הנר שכך רגילין לשום באוירו קודם אפייתו קש או דבר אחר כדי לשמור האויר בשעת אפייה שלא יפלו המחיצות יחד ויסתום האויר ולאחר אפייתו קצת מסלקין אותו דבר שבתוכו ועל זה קאמר אין פוחתין את הנר כלומר שאין מסירין מה שבתוכו דהוי כמו גמר כלי ונגמרה מלאכתו". ומשמעות דברי תוס' שאסור להוציא מתוך הכלי הגמור את התבנית ששמים בתוכו כי הוצאת התבנית היא "גמר מלאכה" ואע"פ שיש צורך אח"כ שוב להחזירו לתנור, ע"י ש. הרמב"ם הסביר שהגמרא מדברת על כלי חרס. שכשהיו מייצרים אותם היו מייצרים שנים שנים, וכך היו מכניסים אותם לתנור ליבוש. וכשהיו רוצים להשתמש בהם היו שוברים את החיבור בין שני הכלים ומשתמשים בהם וזה "גמר מלאכה". וז"ל הלכות יום טוב פרק ד הלכה ח "שני כלים שהן מחוברין בתחלת עשייתן כגון שתי נרות או שני כוסות אין פוחתין אותן לשנים מפני שהוא כמתקן כלי".

אור החיים הקדוש בספרו ראשון לציון על מסכת ביצה הסביר שהרמב"ם למד הלכה זו מהמשנה בעדיות משנה ה' על "לפסין אירוניות" ומסביר שם הרמב"ם "מחבתות עושין אותן מזדווגות וכשנשלם בשולם חולקים אותם באמצע ונעשין שתי מחבתות כמו שעושין בכוסות הזכוכית" ולדעת ר' אליעזר ב"ר צדוק כל עוד לא הופרדו זה לא גמר מלאכה. משמע שההפרדה יוצרת דין חדש על הכלי. ומזה אנו נלמד שאם בעת ייצור הכלי הוא מחובר אסור להפרידו.

מרון השו"ע הביא בב"י כל הסברות ובשו"ע ס"י תקי"ד סעי' ז' הביא רק את סברת רש"י. המג"א הביא את כל השיטות ולדבריו כולם הם "גמר מלאכה" עיין שם ס"ק י"ז.

הפרדת גביעים דבוקים

על פי האמור לעיל אסור לפרק גביעים של אשל או לבן המחבורים יחד, שנים או ארבע. וצריכים להפרידם בערב שבת שמא יפרידם בשבת כי בשבירה זו יש גמר מלאכה. ואם אסור ביום טוב כל שכן שאסור בשבת.

וכל וכל אסור הוא אם הם נוצרו מחוברים ורוצה להפרידם אבל אם שני כוסות או שני דפים נדבקו בגלל לכלוך או שיירי אוכל - מותר להפרידם.

מי ששכח בערב שבת להפרידם יש מי שאומר שאסור לאוכלם בשבת שמא יפרידם, אך אין הלכה כך אלא יקח את הגביעים המחבורים וישפוך את תוכנם לכוס או צלחת ויאכל משם. אך לא יאכל מהכלי המחובר שמא יפריד והוי גמר מלאכה.

פתיחת מכסה הגביע

ואם יש גביע של אשל ורוצה לפתוח המכסה להשתמש בפנים. ודרך המילוי היא לוקחים גביע וממלאים ומכסים בנייר אלומיניום להודיע שם המוצר. וכשרוצה לפתוח יפתח מסביב כדי לא לקרוע את האותיות בכל אופן יעשה השתדלות בזה.

קידוש בכוס חד פעמי

בכל מצוה ומצוה יש מקום להדר ובמיוחד בקידוש יש להדר אחר כוס יותר יפה שהרי הגמרא אומרת שכוס של קידוש יש לשוטפה וכו'. ויש אומרים שאסור בגלל זה לקדש בכוס פלסטיק, ואינו כן אלא כוס זו היא כוס לכל דבר, לנטילת ידים ולקידוש. אלא שעדיף לקדש בכוס זכוכית אם יש לו ובכוס כסף מצוה מן המובחר. ותמיד יעדיף את הכלי היותר יפה אך אם אין לו מותר לקדש בכוס פלסטיק אם יש בו שיעור של רביעית.

שימוש בשברי כלים

המשנה במסכת שבת קכד אומרת: "כל הכלים הניטלין בשבת - שבריהן ניטלין עמהן, ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה. שברי עריבה - לכסות בהן את פי החבית, שברי זכוכית - לכסות בהן את פי הפך. רבי יהודה אומר: בלבד שיהו עושין מעין מלאכה; שברי עריבה - לצוק לתוכן מקפה, ושל זכוכית - לצוק לתוכן שמן". ומשמעות דברי המשנה שרק אם השברים ראויים למלאכה - אינם מוקצה, אך אם אינם ראויים למלאכה - הם מוקצה. וממשיכה הגמרא ואומרת שאם זרק לאשפה את שברי הכלים שעדין ראויים לשימוש - הריהם מוקצה.

מקשה רב פפא וכי מי שזורק בגדו בשבת לאשפה ואחר כך התחרט ורוצה ללבושו האם אסור ללבושו? ומתרתצת הגמרא שאם זרק לאשפה בגד קרוע או שברי כלים בערב שבת הרי הוא הקצה את

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

חוקת - תשנ"ט - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

שבירת כלי שלם לצורך אוכל - מהו "מוסתקי" שמותר לשוברו?

מסביר רש"י "חבית שבורה שמדבקין שבריה בשרף של עץ" חבית המורכבת משברים. ורק חבית כזאת מותר לשובר בשבת לצורך האוכל שבתוכה.

בענין זה יש מחלוקת בין הפוסקים האם התרוץ של רב אשי הוא לדעת רבי אליעזר בלבד, ומאחר והלכה אינה כן שאין אנו חוששים שמא יקטום לחצוץ שיניו, א"כ מותר, ומותר לשובר אפילו חבית שלמה רגילה בשביל לאכול גרוגרות כי אין לחשוש "שמא יתכוון לעשות כלי". או שתירוצו של רב אשי הוא גם לדעת חכמים? וא"כ מותר לשובר רק חבית שמורכבת מחלקים.

נפקא מינא למי שיש לו קופסת שימורים גדולה ורוצה לפותחה בשבת. לרבי אליעזר יהיה אסור כיון שזה לא מוסתקי, אבל לחכמים מותר.

הרמב"ם בהלכות שבת פרק כג הלכה ב כתב: "שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי, ומביא אדם חבית של יין ומתיז את ראשה בסייף לפני האורחין ואינו חושש, שאין כוונתו אלא להראות נדיבות לבו". רואים מכאן שהרמב"ם הבין שהתרוץ של רב אשי הוא רק לדעת רבי אליעזר ולא להלכה שהרי התיר לשובר כל חבית ולא כתב רק מוסתקי ועיין בספרו של אור החיים הקדוש ראשון לציון דף צ' ע"ב מהספר על מסכת ביצה ל"ג ע"ב שהאריך להסביר שיטת הרמב"ם למה פסק שמותר בכל חבית ולא צריך "מוסתקי" וסיים שכן הוא דעת הרי"ף "ובזה מצאנו טעם לשני המאורות הגדולים הרי"ף והרמב"ם ז"ל להם יכרעו כל מביני ספר תורת ה' מקור מים חיים" עכ"ד.

ובשולחן ערוך סימן שיד סעיף א : "אין בנין וסתירה בכלים. והני מילי שאינו בנין ממש כגון חבית, שנשברה ודיבק שבריה בזפת, יכול לשברה ליקח מה שבתוכה, ובלבד שלא יכוין לנקבה נקב יפה שיהיה לה לפתח, דאם כן הוה ליה מתקן מנא; אבל אם היא שלמה, אסור לשברה אפילו בענין שאינו עושה כלי. ואפילו נקב בעלמא אסור לנקוב בה מחדש".

והרמב"א הוסיף שמותר רק בחבית שאינה מחזקת ארבעים סאה ואם החבית רעועה ומחזקת ארבעים סאה שיש לה דין אוהל ואסור בסתירה כל שהוא. ע"כ אסור אפילו שהיא "מוסתקי" ויש דעה היא סברת הרשב"א שמותר מאחר ואין לה דין כלי עיין למש"ב סימן שח ס"ק ב' וביאור להלכה שם.

ובמשנה ברורה סימן שיד סעיף א ס"ק א "כתבו האחרונים לקמן בס"ט דהני חביות קטנות של מרקחת אסור להסיר החשוקים שקורין רייפין כדי ליקח מה שבתוכה" ובמילים אחרות אסור לפתוח קופסת שימורים לדעת המשנה ברורה. וגם החזו"א כתב בסי' נ"א "חיבור שעושים בעופרת על כלי - אין כאן סותר אבל יש לאסור משום גזירה שמא יכוון לשם פתח".

אם כן מה ההיתר לפתוח קופסאות שימורים?

א. אין זה פתח להכניס ולהוציא

יש רוצים להתיר כיון שאינו פתח להכניס ולהוציא אלא רק להוציא בלבד ו"כל פתח שאינו להכניס ולהוציא - אינו פתח". ולפי זה החור הזה אינו להכניס ולהוציא ואינו אסור בשבת.

אך ברמב"ם משמע שמדרבנן אסור גם אם אינו מכניס ומוציא. וכמו שכתב בהלכות שבת פרק כג הלכה א : "העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש, לפיכך גזרו על כל נקב אפילו היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד שמא

הבגד מדעתו ואסור להשתמש בו בשבת, אבל אם זרק אותם בשבת הם לא מוקצה.

בשו"ע כתוב על זה שני דינים: א בסימן שח סעיף ז: "חתיכת חרס שנשברה בחול מכלי וראויה לכסות בה כלי, מותר לטלטלה אפי' במקום שאין כלים מצויים שם לכסותם בה; ואם זרקה מבעוד יום, אסור לטלטלה כיון שבטלה מהיות עוד כלי". ב ובסימן שח סעיף יב: "שיירי מחצלאות, מותר לטלטלם דחזי לכסות בהו טינופא; ואם זרקן לאשפה מבעוד יום, אסור לטלטלם". אומר כף החיים מתוך שכתב "שיירי מחצלאות" אתה למד כי מחצלת שלמה שאדם זרקה בערב שבת - אינה מוקצה כיון ששם כלי עליה. וכן פסק המשנה ברורה בסימן שח ס"ק נא "ובמחצלת שלמה אפילו זרקן לאשפה מותר, דבטלה דעתו אצל כל אדם" והמקור לזה תוס' שם בדף קכ"ה ע"א.

כלים חד פעמיים שזקוקים

מכאן שאם זרק בערב שבת לאשפה מחצלת קרועה או בקבוק חד פעמי ורוצה ללוקחו מהפח - אסור ללוקחו כיון שהוא מוקצה שהרי אין דינו שונה מבגד קרוע שרוב בני אדם לא תפצים בו.

וכן כוסות חד פעמיים או בקבוקי מים וקולה וכד' וצלחות חד פעמיות וגביעי אשל וכד' אע"פ שנותנים לפעמים לילדים לשחק בהם אין זה הופך לכלי רגיל רב פעמי, אלא הרי הוא ככל חד פעמי ואפילו אם מי שמשתמש בו בקביעות "בטלה דעתו אצל כל אדם".

ואין צריך שיוזקנו דוקא לפח האשפה שברחוב, אלא אפילו זרקו בערב שבת לפח שבבית או אפילו למשולש שבכיוור הרי הוא מראה שאין דעתו לשימוש בו והוי מוקצה.

ואם זרק אותו בשבת והתחרט על כך - מותר בשימוש כיון שיש כלל בהלכות מוקצה שרק חפץ שהיה מוקצה בערב שבת בין השמשות בשעת כניסת שבת - נהיה מוקצה בשבת. ומכיוון שבערב שבת הכלי לא היה מוקצה שהרי רק בשבת הוא נזרק - אין הוא מוקצה. וכשמוציאו מהאשפה יקפיד לרוחצו היטב כדי שלא יעבור על "בל תשקצו את נפשותיכם".

וטוב שאדם בערב שבת לא יזרוק לכיור בקבוק ריק וכד' אלא יחנינו בפניה במטבח כי אם ירצה להשתמש בו בשבת לצורך מים קרים וכד' יוכל להשתמש בו שהרי לא זרקו אלא הניחו בצד.

שבירת ענף שנקטף בע"ש

במסכת ביצה לג: יש דיון האם מותר לקטום הדס שנקטף כבר בשביל להריח בו?

לגבי קטימת הדס לצורך שיניו אומרת הגמרא "תניא, רבי אליעזר אומר: נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שיניו, וחכמים אומרים: לא יטול אלא מאבוס של בהמה. ושיון שלא יקטמנו, ואם קטמו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת, בשוגג בשבת - חייב חטאת, במזיד ביום טוב - סופג את הארבעים, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות".

אבל הקוטם הדס בכדי להריח בו, לפי רבי אליעזר - אסור שמא יחצוץ בו שיניו, ואם יחצוץ שניו הרי נמצא שבקטימתו יצר כלי ועבר על איסור תורה, שזה בונה כלי. לפי חכמים מותר לקטום בשביל להריח כיון שגם אם בטעות ינקה שיניו, הרי מלאכה זו היא איסור דרבנן שהרי רק מי שקוטם את העץ בסכין בשבת חייב מהתורה.

מקשה הגמרא לדעת רבי אליעזר איך מותר לשובר חבית כדי לאכול ממנה, הרי יכול להיות שיכוון לעשות כלי? ומתרצת הגמרא בסוף הענין "אמר רב אשי כי תניא ההיא במוסתקי", שרק במוסתקי מותר לשובר את החבית לצורך הגרורות.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

חוקת - תשנ"ט - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

וכן פסק בשולחן ערוך סימן שיד סעיף ח "חותלות פירוש מיני כלים של תמרים וגרוגרות, אם הכיסוי קשור בחבל, מתיר וסותר שרשרות החבל וחותר אפילו בסכין, ואפילו גופן של חותלות, שכל זה כמו ששובר אגוזים או שקדים כדי ליטול האוכל שבהם". ועל הלכה זו אין חולק שמותר לפתוח החותלות. ולמה בחבית יש מחלוקת אם לפתוח בשבת וכאן פשוט שמותר?

ומסביר המג"א שבחותלות מטרת הכיסוי אינה רק ככלי אלא לגרום לתמרים ולתאנים לגמור בישולם, ולכן מותר לפותחם. תירוץ זה מתאים ביותר לקופסאות השימורים שאין עיקר בא לשמש כצלחת או ככוס, אלא לשמור או לכבש את האוכל השמור בתוכם. ואם בפתיחתם יש בהם שימוש כלשהוא אין זה העיקר שלהם ומותר. ועוד וזה העיקר שחותלות הם לשימוש חד פעמי ואילו חבית בדרך כלל היא לשימוש חוזר ולסתור כלי שהוא "מוסתקי" מותר כי אין לזה חשיבות כ"ש כלי חד פעמי. ואע"פ שהמג"א הבין מדברי רש"י שהחותלות "מבשלות" משמע שאם לא כן יהא אסור הטעם הוא פשוט שאחר שנתבשלו זורק את החותלות כי אין לו צורך בהם וע"כ מותר לקורעם. ואולם משמע מדברי הב"ח ויקהל שיש אות י' שלא מדין בישול נגעו בה אלא חותלות דין אחר מחבית כי זה חד פעמי ואין לו דין כלי.

ו. הקופסא קיימת לפני הפתיחה

וסיבה נוספת לכך היא שהקופסא קיימת כבר קודם הפתיחה שהרי מילוי קופסאות שימורים הוא בשני שלבים, קודם ממלאים את הקופסא ואחר כך מכסים אותה במכסה פח בלחץ או בהלחמה. וכיון שהקופסא היתה קופסא גם קודם פתיחתה בפתוח קופסאות, אין בפתיחתה יצירת כלי חדש כי היה כלי קיבול מקודם.

האם צריך להוציא את האוכל מהקופסא הפתוחה?

הפותח חותלות של תמרים ורוצה לאוכלם אינו חייב לאכול את כל התמרים הנמצאים בחותלת. ואע"פ שחותלת זו נועדה מלכתחילה לשימוש חד פעמי, זהו שימושה. וכי נאמר לאדם לאכול כל התמרים אם פתח את הכלי? ולכן מותר להשתמש בה זמנית ככלי איחסון. ומותר גם לפתוח הקופסא ולאכול ממנה כמו שנוהגים חיילים בשטח, ומשתמשים בה כצלחת, כיון שאחרי השימוש זורקים וכבר כתבנו לעיל אם אפשר יוריק את התכולה לצלחת.

למי אסור לפתוח קופסת שימורים?

מי שמשמש בשבת או ביום חול שאחריו בקופסת השימורים הריקה לשתילה או לאיחסון חפצים, בין אם היא קטנה או גדולה, אע"פ שהוא אדם יחיד במינו ואין אנשים עושים כמוהו - אסור לו לפתוח הקופסאות בשבת כיון שהוא מייצר כלי חדש. ואדם זה אע"פ שאפשר למצוא לו קולות כדלעיל, עדיף לו לפתוח הקופסא בערב שבת כיון שבשבילו הפתיחה היא גמר מלאכה. שהרי שני נימוקים עיקריים להיתר: א' חד פעמי ב' היה כלי קודם. ומי שאצלו זה לא חד פעמי, אין לו היתר.

יש להמנע מפתיחת קופסאות גדולות

קופסאות קטנות של סרדינים מותר לכל לפתוח, כי אין מי שמשמש בהם. והמחמיר תבוא עליו ברכה ובלבד שלא ימנע עונג שבת. בקופסאות של חצי קילו, פעם היה אסור לפתוח בשבת כי פעם נהגו אחר השימוש לקחת את הקופסא הריקה לפחח שיוסיף לה ידית והיו משתמשים בה לנטילת ידים. אך היום אין מי שעושה כן ואם נמצא אדם כזה, לו לבדו אסור ולכל האחרים מותר כי בטלה

יבוא לעשות נקב שחייבין עליו, ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש ואין מוסיפין בו, אבל פותחין נקב ישן, והוא שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים שאם היה למטה מן השמרים הרי זה עשוי לחזק ואסור לפתחו". ומקורו מדברי רבה שבת קמ"ו ע"א בסוף העמוד וע"כ המחמירים ולא פותחים בקבוקים שיש להם הברגה עם רצועה סוגרת מלמטה ולדעתם זה תיקון כלי והם מכינים הכל מע"ש ואם שכחו מנקבים מעל למכסה וכאמור עוברים לפחות איסור דרבנן.

ב. סומכים דעת הרמב"ם

השו"ע לא פסק כמו הרמב"ם שהיקל, והקשו עליו למה לא פסק כרמב"ם הרי גם הרי"ף פוסק כרמב"ם גם הרשב"א וריטב"א פסקו כרמב"ם וכרי"ף. ובכל מקום שבו הרמב"ם והרי"ף פוסקים בענין אחד, השו"ע פוסק כמותם וכאן הוא פסק כדעת הרא"ש? לכן כותב כף החיים שם ס"ק ה' : והמצטער יכול לסמוך על המקילים ובלבד שהקופסא הנפתחת אינה כלי שיכול להכיל ארבעים סאה וגם לא מכוון לעשות כלי. וכן כותב כף החיים שם "תיבות קטנות של ברזל שיש בהם דגים בשמן ולמעלה מולחם באבר העלתי בספרי מים חיים שמותר בשבת לפתוח ואם לא פתחו אותם מבעוד יום אבל אם אפשר יפתחו אותם מע"ש כה"ח שם ס"ק ל"ח. ולמעשה הקושיה על מר"ן היא מקרבן נתנאל שבת פרק כ"ב אות ה' היינו למה מר"ן לא פסק כרי"ף ורמב"ם שלא צריך "מוסתקי" וע"כ הוסיף וכתב ע"י צירוף קל אני אסמוך על דבריהם להתיר אפילו לכתחילה עי"ש.

ג. לא משתמשים כיום בקופסאות ריקות

יש הבדל בין ימינו לימיהם, כי בזמנם היו משתמשים בקופסאות פח לשימוש סנדלרים או להניח בו סבונים כדברי החזו"א הנ"ל. אבל בימינו אין מי שמשמש בזה ואם יש אחד כזה "בטלה דעתו אצל כל אדם". ולכן גם לדעת החזו"א לכאורא אין בזה חשש. ומה שמשתמשים בזה לשמור את האוכל עד שיסיימו - אין בזה חשש. וטוב לחוש לזה ולהוריק מיד את התכולה.

ד. זהו דרך שימושו

יש מיקרים שהתירו בהם חז"ל דבר שנראה כמלאכה כיון שזו דרך שימושו, כמו בורר פסולת מתוך אוכל שחייב עליה. אבל מי שבורר אוכל מפסולת לאכול עכשיו - מותר. וכן הרוצה לאכול דגים ומוציא חתיכה ואוכל וזורק העצם - מותר כי זו "דרך אכילה". על סמך זה תירץ הרב בא"ח ברב פעלים ח"א יט שאלה מעניינת. הרמב"ם כותב שמי שעושה גבינה עובר משום "בונה" כיון שגבשושי החלב החמוץ נתגבשו לגוש אחד והוי כבונה. הקשה הרב בא"ח בשו"ת רב פעלים אם כך הפורס גבינה עובר איסור של "סותר". שאלה זו נשאלה ע"י עשרה מהגאונים שואלים בענין זה אע"פ ששאלתם לא נראית במבט ראשון. ומתרץ הרב ברב פעלים שהחותך גבינה מותר כי זה דרך שימושה הרגיל וזה דרך אכילה. באופן זה נוכל לומר גם על פתיחת קופסת שימורים שזו דרך שימושה ואין זה בונה כלי והוי כמו שמקלף אגוז כדלהן, אע"פ ששם הוא דן בענין בונה בכלי.

ה. חותלות של תמרים

במסכת שבת דף קמו עמוד א' נפסק "חותלות של גרוגרות ושל תמרים - מתיר ומפקיע וחותר". ו"חותלות" הם אריזות לתמרים העשויות מכפות תמרים וכד' וכפי שמסביר רש"י שם "כלי של כפות תמרים שמיחים בו להתבשל".

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

חוקת - תשנ"ט - מאת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ואם אירעה תאונה, ח"ו לרמ"א מברך "הגומל" אע"פ שלא קרה לו כלום, ואע"פ שנסע בתוך העיר או נסיעה קצרה, ולדעת השו"ע אם נסע בעיר או נסיעה קצרה ורק הרכב קיבל מכה לא מברך הגומל. אמנם אם האדם קיבל מכה מהרכב שלו או של הפוגע, מברך הגומל אפילו בתוך העיר לדעת כולם.

ג. הכשרת כלי פיירקס

שאלה: כיצד להכשיר כלי פיירקס?

תשובה: פעם לא היה זכוכית לבנה מצויה והיום זוהי כל הזכוכית שלנו. ואם כובש בה דבר 24 שעות או שם בה דבר חריף 18 דקות - הכלי בולע. ואם מערה על כלי הזכוכית מכלי ראשון שעל האש - בולע ואפילו עירוי מכלי שני. וכל שכן כלי הפיירקס שמניחים על הגז או בתנור שבוולעים. ואין להם הכשר כיון שמקורם מהאדמה. ואם נטרף דורלקס או פיירקס ישבור ויזרוק לאשפה שלא יקח אותם אדם אחר וישתמש בהם. ויאמר כששוברים "כפרה על כל עונותיו". ויותר טוב כך מאשר שיבוא בשמים ויאמרו לו שאכל באיסור כל ימיו.

ד. ציציות

שאלה: האם יש ללכת עם הציציות בחוץ?

תשובה: מעיקר הדין ציציות צריך להיות בחוץ שנאמר "וראיתם אותן". אך אוי לאדם שיש לו ציציות שרואה אותן שעושה עוונות. וכתב האר"י ז"ל שהעיקר היא הראיה שבלב. ולכן ילבש ציציות מתחת לבגדיו. ומי שנמצא בישיבה וכך כולם רגילים, או שנמצא בצבא או במקום שצריך שיגבה ליבו בדרכי ה' - מותר. היום בעוונותינו אין תכלת אמיתית ללבוש עם פשתן אך כותב הזוהר שכשיבוא המשיח יהיה תכלת אמיתית, במהרה בימינו אמן.

ה. בני הפלאשמורה

שאלה: מה צריכה להיות ההתייחסות שלנו לבני הפלאשמורה

האם יש מצווה לדאוג ללמדם תורה ומצוות באתיופיה?

האם יש מצווה להעלותם לארץ?

תשובה: יש אתיופים ויש בני הפלאשמורה. בני הפלאשמורה התנצרו ולחלק מהם יש כתובת קעקע עם צלבים וכדומה, ולמרות שהיהודי שחטא עדיין יהודי הוא אבל חששנו שמא הם התערבו והתחתנו עם נוצריות.

הרב יצחק ניסים ע"ה אמר בזמנו שהם יהודים ע"פ תשובת הרדב"ז ובזמנו הם הסכימו לעשות כל מה שביקשו מהם. אנחנו דרשנו בזמנו ללמדם ולקבל עליהם תורה ומצוות שם באתיופיה כי כשהם מגיעים לכאן הם כבר לא רוצים לשמוע לרבנים, אבל באתיופיה הממשלה התנגדה לזה שייגירו אותם שם, היום יש הרבה רפורמים וקונסרבטיבים בעולם והרבה גויים שמעוניינים בהטבות שמקבלים כאן בארץ ובשביל זה הם גם קונים תעודות זהות. כשאבותינו יצאו ממצרים משה רבינו דרש להביא ספר יוחסים וזה עדיין לא הספיק אלא דרש מהם להביא גם שני עדים שהם מיוחסים. אנחנו מקרבים ומעודדים את יהודי אתיופיה אבל בנוגע לאותם שהתנצרו הקסים מרחיקים אותם עכ"ז, אם יחזרו בתשובה מצוה להחזיר אותם אבל צריך לבדוק היטב שלא נטמעו בין הגויים ויה"ר שיקבץ נידחינו מארבע כנפות הארץ בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

דעתו. ומי שיש לו "משתלה" או שיש לו שתילים בביתו ומשתמש בקופסאות כאלו - אסור לו לפתוח קופסאות כאלו בשבת. ואע"פ שעושים כן במשתלות זה לא אוסר לכל העולם לפתוח הקופסאות כדלעיל ורק אוסר להם. אבל בקופסאות גדולות של חמש קילו יש לפתוח בערב שבת כיון שכיום יש רבים המשתמשים בהם, והרשב"א והר"ן כתבו להחמיר בכלים גדולים. ואע"פ שהסבירו דבריהם בכלים בגודל "ארבעים סאה" פשט דבריהם שכל כלי גדול שיש בו שימוש מצוי - אסור לפתוחו.

וכלים אלו יותר מצוי משתמשים בהם. ועוד שמשאירים בזה הרבה גם ליום חול. אמנם אינו חייב לפתוח כל הקופסאות הגדולות שיש בביתו בערב שבת, אלא רק מה שרוצה לאכול מהם.

וזה לשון הר"ן על המשנה בדף קמו בענין שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשותה כלי. והר"ן הקשה על רש"י שאומר שמקלקל אין שום איסור שבת כי הרי כל המקלקל פטורים אבל אסור. והסביר הר"ן את רש"י מאחר והמקלקל הוא פטור אבל אסור "הכא לצורך שבת מותר לכתחילה" והוסיף "מיהו כי שריא דוקא בכלי קטן דלא שייך ביה בנין וסתירה אבל בכלי גדול לא" ועיין לפרמ"ג במש"ז ס"ק א' שהאריך להסביר את הר"ן מאי נ"מ קטן או גדול, אם מקלקל לצורך אכילה בשבת מותר הכל יהא מותר, בין קטן ובין גדול ועי"ש מה שהסביר וכן את דברי הלבוש.

כאן המקום להזכיר שאם צריך לעשר קופסאות שימורים צריך לפתוח תחילה כדי שיהא מן המוקף. וכן המעשר יין אם הבקבוקים סגורים עם שעוה למעלה - לא יכול לעשר בלי לפתוח הבקבוקים אבל אם סגור בפקק פשוט אין צריך לפתוחו.

באיזה מכשיר לפתוח?

יש מכשירים שונים לפתיחת קופסאות. יש הפותחים פתח רגיל ויש פותחים משוכללים העושים פתח נאה ללא קצוות. ולמעשה אין בענין זה חילוק הלכתי כיון שמטרתו לפתוח בלבד. אמנם אם מכוין בכוונה שיהיה פתח נאה שיוכל להשתמש אחר כך בשימושים אחרים כבר כתבנו לעיל שאסור לפתוח בכל כלי, ובמיוחד בכלי העושה פתח נאה במיוחד.

תשובות לשואלים

א. תפילה קודם הנץ

שאלה: מי שחייב להגיע לעבודתו מוקדם, מה יעשה בענין תפילת שחרית?

תשובה: בירושלים נהגו ששעה לפני הזריחה אפשר להתפלל, ורק בדיעבד דדיעבד.

ומתפללים בלי טלית ותפילין ורק אחרי "ישתבח" - לפני קדיש של יוצר - מניחים טלית ותפילין בברכה. ואם ממהרים יותר ומתפללים יותר מוקדם מניח תפילין לפני קריאת שמע בלי ברכה. וכשממהרים מאוד ישתדל הכהן לברך את הקהל במקום אחר לקיים מצוה חשובה של ברכת כהנים.

ב. ברכת הגומל בנסיעה

שאלה: מהו שיעור מיל לברכת הגומל וברכת הדרך?

תשובה: פרסה לענין זה הוא זמן נסיעה של שעה וחומש בשעון ולא ברגל. ומי שנוסע לחיפה יותר משעה וחומש חייב בברכת הגומל. ולדעת הרמ"א רק אם נוסע דרך הבקעה או לאילת שזה נקרא "דרך מדברות" מברך הגומל.

